

ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТЕРДЕ ХИМИЯНЫ ОҚИТУДЫҢ ҚИЫНШЫЛЫҚТАРЫ

Исмагулова А.Ж., Жумабекова А.С.
Ө.Сұлтанғазин атындағы Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті, Қостанай қ.

Ғылыми жетекші: Тауакелов Ч.А.
Ө.Сұлтанғазин атындағы Қостанай Мемлекеттік педагогикалық университеті, Қостанай қ.

Аннотация. Бүгінгі таңда шағын жинақты мектептерде химияны оқыту өзекті мәселелердің бірі. Бұл мақалада шағын жинақты мектептердегі химия пәнін оқытудың қиыншылықтары, сондай-ақ осы кедергілерді жеңу жолдары мен тәсілдері қарастырылып отыр.

Түйін сөздер: шағын жинақты мектептер, білім беру, химияны оқыту.

Аннотация. На сегодняшний день обучение химии в малокомплектных школах является одной из актуальных проблем. В данной статье рассматриваются проблемы преподавания химии, пути и способы преодоления этих трудностей в малокомплектных школах.

Ключевые слова: малокомплектные школы, образование, преподавания химии.

Annotation. Today the teaching of chemistry in ungraded schools is one of the most pressing problems. This article deals with the problems of teaching chemistry and means to overcome these difficulties in ungraded schools.

Keywords: ungraded school, education, teaching chemistry.

Өзектілігі. Қазіргі таңда шағын жинақты мектептерде білім беру қиыншылықтары аймақтардың көп жерінде кездесетіні бәрімізге анық. Оқушылардың химия пәнін жақсы меңгеруіне, тікелей өз ісіне білікті маманның болуы, химия кабинеттерінің толықтай құрал-жабдықтармен қамтамасыз етілуі, ғаламтор көзінің болуы, кәсіптік бағдардың болуы сияқты мәселелерін қарастыруды қажет етеді.

Жалпы білім беру мектептерінде «Химия» пәнін оқыту оқушыларға химиялық процестердің мағынасын, негізгі заңдылықтарын түсініп, оларды шынайы өмірде қауіпсіз қолдана алуға, сонымен қатар, эксперименттік және тәжірибелік дағдыларын дамытуға негізделген. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдармасына сәйкес шағын жинақты мектептерді дамуына көп көңіл аударылады. Шағын жинақты мектептерде білім беруді ұйымдастырудың мынадай мәселелері көзделеді:

- шағын жинақталған мектеп оқушыларына жалпы орта білім берудің мемлекеттік стандартына сәйкес білім беру;
- қабілеттерін дамыту, өмір бойы үздіксіз білім алуын, өз бетімен білімін жетілдіруін қалыптастыру;
- ауыл шаруашылығы мамандығына бағытталып, ауыл мәдениетін, экономикасын дамытуға үлес қосу.

Шағын жинақты мектептер – ауыл аймақтарында орналасқан, оқушылардың саны аз сыныптардан құралған, оқу үдерісін ұйымдастыру мен жоспарлауда өзіндік ерекшеліктері болатын жалпы білім беру мекемелері. Ауылдық мектептерде оқу процесін жоспарлау және жүзеге асырудың бірнеше ерекшеліктері бар.

Химия пәні – жалпы білім беретін пәндерінің ішінде ең күрделісі болып табылады. Білім алуға қойылатын заманауи талаптардың бірі - оқушылардың таным әдістерінің негіздерін, талдау және синтездеу, гипотезаны қалыптастыра білуін, сондай-ақ химиялық ақпаратты алудың түрлі көздерін қолдана білуін дамытатын метабілімді қалыптастыра алу. Мектептегі химия курсы сәтті меңгеру оңай емес, әсіресе бұл ауылдық мекендерде тұратын оқушылар үшін қиындық туғызады.

Ауыл мектебінің жұмысының ерекшелігі көп жағдайда мектеп орналасқан аймаққа байланысты болатын ұйымдастырушылық, педагогикалық, әлеуметтік-экономикалық және психологиялық-педагогикалық жағдайлар жиынтығымен анықталады. Осы факторлардың әсерінен химия мен басқа жаратылыстану пәндерін оқушылардың әр түрлі деңгейдегі мәселелерді шешуге дайындығының критерийлері бойынша баланы әлеуметтік қорғау үшін оқыту қажеттілігіне және әрі қарай білім алу бағытын таңдау негізінде жүргізілуі керек.

Әдебиеттер мен журналдардағы жарияланған мақалаларға талдау жасай отырып, химия пәнін оқыту мен ұйымдастыруда жиі кездесетін қиындықтарды атап көрсетуге болады:

1. Химия кабинетінің материалдық-техникалық базасының (кабинет, химиялық реактивтер, химиялық эксперимент);
2. Химиядан сыныптан тыс жұмыстар;
3. Химия пәнін оқытуда кәсіптік бағдар беру;
4. Практикалық тапсырмаларды орындауға дағдылардың жетіспеушілігі.

Аталған мәселелердің қиыншылық тудыратын тұстарын және оларды шешу жағдайларын талдап көрейік.

Біріншіден, химиялық кабинеттердің материалдық техникалық базасына тоқталайық. Химиялық құбылыстардың мәнін көрсететін жарқын және есте қаларлық эксперименттерді көрсету кезінде қалыптасқан «дидактикалық бейнені» жасамай-ақ, бұл мәселені шешу мүмкін емес. Химиялық эксперименттің әдістемесі мен әдістемесін жетілдіру оқу жабдықтары жүйесін бір уақытта жаңартып, жаңартуды көздейді. Оқу жабдықтарын жаңарту мәселесі әсіресе ауыл мектебі үшін өткір мәселе болып отыр. Химиялық білім беру сапасын ауыл мектептерінің ерекшелігін ескеретін бірыңғай оқу жабдықтарының жиынтығын жасамай жақсарту мүмкін емес. Оқу жабдықтары кешенінің маңызы химиялық эксперимент болып табылады. Осы кешенді дамыту идеясын жүзеге асыру цифрлық білім беру ресурстарына, бейнероликтер мен компьютерлік презентацияларға негізделген жаңа буын химиялық эксперимент құрумен тікелей байланысты.

Мультимедиа көмегімен біз оқушыларға бұрын химия кабинетінде көрсетуге мүмкіндігі болмаған тәжірибелер мен ақпаратты көрсете аламыз: мысалы, молекулалар мен атомдардың қозғалысын модельдеу, ядро айналасында электрондардың айналуы, сонымен қатар ЖОО-ның оқытушыларының вебинарлары негізінде, емтиханға және Қорытынды аттестацияға дайындалу ауыл мектептеріндегі оқушылар үшін таптырмас мүмкіндік екені сөзсіз.

Мектеп алдына қойылған міндеттерді тиімді шешуге сабақтан тыс жұмыстар көмектеседі. Оқу-тәрбие үрдісінің құрамдас бөлігі ретінде, сыныптан тыс жұмыстар оқушыларды оқыту, тәрбиелеу және дамыту функцияларын орындайды. Олардың сабақта алған білімдерін жетілдіруге ықпал етеді. Оқушылардың сыныптан тыс жұмыстың, олардың қызығушылықтары мен бейімділігін анықтау, пәнге деген қызығушылығын арттыруда маңызы зор.

Сыныптан тыс жұмыстардың ұйымдастыруда химиялық экскурсияны мысал ретінде келтіруге болады. Химия сабақтары отандық табиғи кешеннің химиялық жағымен, оның компоненттерінің материалдық құрамымен танысу, оның

ерекшеліктерін үйрену, табиғи және антропогендік заттардың табиғат кешенінің жай-күйіне әсерін түсіну мүмкіндігін береді.

Шағын жинақты мектепте оқушылардың оқыту мен тәрбиелеудің сапасын арттыруда білімді тереңдету мен нақтылау, өмірі мен қоршаған ортасымен, өндіріспен тығыз байланыс орнату маңызды рөл атқарады. Осыған байланысты оқу үрдісіне ауылшаруашылық құрамының теориялық мәселелерін, жаттығулары мен міндеттерін енгізу пайдалы болып көрінеді. Мұндай тапсырмалар оқушыларға сабақта да, үй тапсырмасында да ұсынылады. Оларды орындай отырып, мектеп оқушылары зерттелген химикаттар мен құбылыстарды ауылшаруашылық өндірісінде, ауылшаруашылық өнімдерін дайындау, сақтау және өңдеу кәсіпорындарында, тамақ өнеркәсібінде пайдалану туралы неғұрлым толық және нақты ақпарат алады. Сонымен қатар, олар біліммен қатар, кәсіптік құндылықтарға ие болады.

Бейорганикалық химия курсы бойынша кез-келген тақырыпта және бөлімде оқушыларды ауылшаруашылық өндірісінде және оған қызмет ететін кәсіпорындарда химиялық білімді қолданумен таныстыруға арналған тапсырмаларды қолдануға болады. Тапсырмалар топтық немесе жұптық жұмыстарды (2-3 адамнан) орындауға арналған. Осы типтегі жаттығулардың міндеттерінің басты ерекшелігі - биология, физика, география, технология пәндерімен байланыс орнату. Осы байланыстардың жүзеге асырылуы еңбекке, экономикалық, экологиялық және адамгершілікке тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

Ауыл шаруашылығы мазмұнының тапсырмалары, оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға ықпал ететін жаттығулар, білімді өз бетінше толықтыра алатын және оларды тәжірибеде қолдана алатын есептік және эксперименталды есептер мәселелерін қамтуы мүмкін. Осыған орай оқушылардың білім деңгейін мемлекеттік стандарт дәрежесіне көтеру, оқу-тәрбие жұмысының мазмұнын жақсарта отырып химия сабақтарын жетілдіру қажеттілігі туындап отыр.

Шағын жинақты мектептегі химия сабағын жетілдірудің маңызды бағыты - оқушылардың сабақта өзіндік жұмысының әртүрлі түрлерін ұйымдастыру.

Химия пәнінің мұғалімдеріне сабақтың ұйымдастыру және жүргізу кезеңдеріне уақытты үнемдеу жолдарын қарастыруына назар аударылады. Уақытты үнемдей отырып, сабақта әдістемелік ұсынымдарда көзделгендегіден көп жұмыс көлемін орындауға мүмкіндік туады. Мұндай екіпін қою сабақтың қандай да бір кезеңінде қосымша материалдарды қосуға мүмкіндік береді, мысалы, оқулықпен, химиялық анықтамалармен жұмыс, интернет желісіндегі бейнематериалдар қарастыру. Сыныптағы оқушылар санының аз болуы жұмыс санын арттыруға мүмкіндік беріп қана қоймай, дараландыру мүмкіндігін құруға да септігін тигізеді.

Шағын жинақты мектепте өзіндік жұмысты ұйымдастырудың өзіндік ерекшелігі- сабақтың кез келген кезеңінде әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды қолдану болып отыр.

Жаңа материалды меңгеру кезінде тапсырмалар шектеулі болады. Осы тапсырмаларға: қысқаша сызбанұсқа құру, сабақтан алған ақпаратты конспектеу. Бұл білім алушыға оқылған материалдың мазмұнына тереңірек үнілуге, тақырыпты ірі блокпен зерделеуге мүмкіндік береді және негізгі ұғымдарды қамтуға, содан кейін оларды нақтылауға мүмкіндік береді. Алайда, білім алушылардың білімін бекіту, жүйелеу кезінде сараланған тәсіл қолдану тиімді.

Білім алушылардың неғұрлым кең таралған типологиясына сәйкес білім алу дәрежесі бойынша: жеңіл, орташа және неғұрлым қиын және күрделі (жұлдызшалы тапсырмалар) беріледі. Сараланған оқыту мен шағын жинақты мектептегі өзіндік жұмыс байланысы оқушылардың эмоциялық жүктемені реттеуші қызметіне ие.

Толымдылығы аз сыныптарда жеке-сараланған оқыту ерекше рөл атқарады. Мұнда мұғалім ұсынылған тапсырманың орындалуын бақылап, үлгергендерге уақытында көмек көрсету, әрбір оқушының сабақ барысында жұмысын бағалау, білімді меңгеру сапасын бақылауды жүзеге асыру оңай.

Сонымен, шағын жинақты мектептегі сыныптар үшін келесі маңызды элементтерді атап кетуге болады:

- өзіндік жұмысты өткізу формаларының көптігі;
- қиындық дәрежесі мен уақыты бойынша шектелген әңгімелер;
- мұғалімнің жаңа материалды баяндауын және оқулықпен өз бетінше жұмыс істеуді ұштастыру;
- оқушыларға жеке көзқарасты қолдану.

Қорытындылай келе, шағын жинақты мектептерді білім беру барысында қиыншылықтарды жою үшін мемлекет тарапынан үлкен көмек көрсетілуі қажет. Өскелең ұрпақ - біздің жарқын болашағымыз. Осыған орай, білім алу мен оқытудағы кедергілерді жою біздің келешігімізге жаңа жол ашады.

Әдебиет тізімі:

5. Князева Р.Н., Артемьев В.П. Задания по химии для учащихся малокомплектной школы: Книга для учащихся. –М.: Просвещение, 1993.

6. Мария С. Пак Теория и методика обучения химии: учебник для вузов /М. С. Пак. – СПб: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2015. – 306 с.

7. <https://slovopedagoga.ru/servisy/publik/publ?id=3306>

8. <http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-02/dissertaciya-metodicheskie-osnovy-differentsirovannogo-obucheniya-himii-v-selskoy-shkole>

УДК 911.2

ІЛЕ АУДАНЫНЫҢ РЕКРЕАЦИЯЛЫҚ РЕСУРСТАРЫ

Кабылбаева А.А

Ө.Сұлтанғазин атындағы Қостанай Мемлекеттік Педагогикалық Университеті,
Қостанай қ.

Ғылыми жетекшісі: Ахметова Э.Б

Ө.Сұлтанғазин атындағы Қостанай Мемлекеттік Педагогикалық Университеті,
Қостанай қ.

Аннотация

Бұл мақалада әдебиеттерде көрсетілген Іле ауданының Боралдай кентінің табиғаты мен табиғат кешендерінің, ресурстарының қандай керемет әрі әсем екені көрсетілген. Болашақта бұл аумақтарды игеру біртұтас халық шаруашылығы кешенін ұсына отырып, өзара тығыз байланыста болып отыр.

Түйін сөздер: табиғат, табиғат кешені, рекреациялық ресурстар, минералды ресурстар, қорғандар.

Аннотация

В этой статье показано, как прекрасна природа и природные комплексы и ресурсы села Боралдай Илийского района, которые упоминаются в литературе. В дальнейшем развитие этих направлений тесно связано, обеспечивая единую национальную экономику.